

Gdańsk, 8 stycznia 2022 r.

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Jolanty Starosty

Cognitive and affective predictors of binge-watching among young adults

napisanej pod kierunkiem

dr hab. Bernadetty Izydorczyk, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego

Przedmiotem niniejszej recenzji jest szczegółowa ocena rozprawy doktorskiej autorstwa mgr Jolanty Starosty, w celu udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy rozprawa ta spełnia wymogi zawarte w *Ustawie z dnia 20 lipca 2018 Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm., art. 187) do których ustawodawca zaliczył: oryginalne rozwiązanie problemu naukowego zaprezentowanego w pracy, wykazanie się ogólną wiedzą teoretyczną w danej dyscyplinie naukowej oraz dowiedzenie umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W swojej recenzji odniosę się do każdego z tych kryteriów oceny.

OCENA TRAFNOŚCI WYBORU TEMATYKI

Doktorantka swoją rozprawę poświęciła zagadnieniom odnoszącym się do kompulsywnego oglądania seriali (*binge-watching*), które to zjawisko/zaburzenie traktowane jest w skromnej jeszcze liczebnie literaturze przedmiotu (zarówno polskiej jak i światowej) jako forma spędzania czasu, posiadająca wiele funkcji od społecznych do regulacji emocji, korelująca z depresją, lękiem, samotnością, czy będącą formą uzależnienia, podobnie jak kompulsywne jedzenie (*binge-eating*).

Z powodu nasilenia zjawiska i konsekwencji psychospołecznych, jakie niesie, wybór tematyki wydaje się bardzo ważny zarówno z naukowego, jak i społecznego punktu

widzenia. Szkoda, że Autorka opisując swe osiągnięcie w języku polskim posługuje się angielską nazwą, co brzmi w języku polskim źle (np. „liczba badań nad bing-watchingiem”). Rozumiem, że jest to związane z używaniem przez większość polskich badaczy angielskiej nazwy, bądź z różnymi terminami funkcjonującymi w literaturze, Doktorantka zaś chce być jak najbardziej wierna nazewnictwu opisywanego zjawisku.

Może więc warto w najbliższym czasie opracować art. w polskiej wersji językowej, w której Badaczka zmierzy się z polskim nazewnictwem i zaproponuje pojęcie, które mogłoby być przyjęte powszechnie przez polskich badaczy i praktyków.

W niniejszej recenzji celem uniknięcia makaronizmów będę stosowała termin kompulsywne oglądanie seriali (choć dwukrotnie pojawiający się w Autoreferacie termin *problematyczny bing – watching*, gdyby został nazwany *problematyczne oglądanie seriali* w mojej ocenie byłoby także trafnym określeniem).

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PRACY

Przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska jest cyklem składającym się z trzech artykułów (które ukazały się drukiem w latach 2020-2021) wraz ze skróconym opisem osiągnięcia naukowego wraz ze streszczeniami w języku polskim i angielskim. Całość opracowania przedstawionego do recenzji została zebrana w jednym tomie i oprawiona w tradycyjny sposób.

Mgr Jolanta Starosta jest pierwszą autorką we wszystkich przedstawionych do recenzji artykułach, z dominującym wkładem, co wynika z załączonych oświadczeń wszystkich współautorów każdej z publikacji (70% w pierwszym art. i 60% w art. drugim i trzecim) w zakresie: przygotowania koncepcji badań, zbieraniu wyników, analizy danych i ich interpretacji, a także opracowania manuskryptów. Wszystkie trzy prace ukazały się w czasopiśmie znajdujących się w bazie *Journal of Citation Report* (JCR), pierwszy w *International Journal of Environmental Research and Public Health* (aktualny IF=3.390, 140 pkt. Ministerialnych), drugi we *Frontiers in Psychology* (aktualny IF=2.990, 70 pkt. Ministerialnych), zaś ostatni we *Frontiers in Psychiatry* (aktualny IF= 4.157, 100 pkt. Ministerialnych).

Podsumowując, wszystkie trzy publikacje ukazały się w czasopiśmie indeksowanym w bazie Journal Citation Report (JCR), ich wysoka sumaryczna wartość bibliometryczna (IF=10.537, 310 pkt. ministerialnych), jak również to, że Doktorantka mgr Jolanta Starosta jest pierwszym autorem z dominującym wkładem w publikacje z nawiązką spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim z tzw. cyklu artykułów i w mojej ocenie zasługuje na wysoką ocenę i uznanie. Zaprezentowane powyżej uwagi dotyczące czasopism, w których zostały opublikowane artykuły składające się na rozprawę doktorską, w szczególności ich naukowa ranga w nauce o zasięgu światowym oraz restrykcyjne zasady recenzowania tekstów upoważniają mnie do rezygnacji z drobiazgowej recenzji tekstów. Natomiast, w dalszej części recenzji moja uwaga skupiać się będzie na ocenie spójności tematycznej cyklu publikacji, które składają się na rozprawę doktorską oraz na udzieleniu odpowiedzi na pytanie: Czy problem naukowy łączący wszystkie publikacje wchodzące w skład zbioru jest opisany w omówieniu scalającym zbiór publikacji przygotowanym przez Kandydatkę do stopnia doktora.

OCENA ROZPRAWY, REALIZACJI CELU BADAŃ I ORYGINALNEGO WKŁADU AUTORKI

Przedstawione do recenzji prace są ściśle powiązane tematycznie. Ogólny zamysł Autorki polegał na wyodrębnieniu afektywno-poznawczych predyktorów kompulsywnego oglądania seriali. Wśród potencjalnych afektywno-poznawczych uwarunkowań kompulsywnego oglądania seriali wymieniono: depresję, lęk, impulsywność, trudności w regulacji emocjonalnej oraz motywację do oglądania seriali. Czynniki te Badaczka uwzględniła odwołując się do czynników personalnych leżących u podstaw uzależnień, występujących w modelach uzależnień Blaszczynskiego i Nowera (2002), jak i modelu I-PACE (*Interaction-Person-Affect-Cognition-Execution*) według Branda i wsp. (2019).

Chociaż z kompulsywnym oglądaniem seriali mamy do czynienia w różnych fazach rozwojowych, grupą, którą w szczególności zainteresowała się Badaczka były osoby w fazie wczesnej dorosłości (18-30 r.ż.), co, jak zauważa Autorka, związane było z wyższym ryzykiem tego okresu rozwojowego z potencjalnym rozwojem uzależnienia. Ograniczenie eksploracji zjawiska do jednej grupy jest o tyle istotne, że problemy mogły zostać wnikliwiej analizowane, gdyż duża grupa badana (N=645) nie była grupą rozproszoną wiekowo.

Tytuł rozprawy doktorskiej jest poprawny, w pełni odpowiada treściom w niej zawartym, jest stylistycznie oraz metodologicznie prawidłowy, daje odbiorcy dzieła wskazówkę, jakiego obszaru eksploracji naukowej dotyczy dysertacja.

Rozprawa zawiera bardzo dobre *Wprowadzenie*, w którym Doktorantka prezentuje problem naukowy łączący wszystkie publikacje stanowiące rozprawę doktorską. Struktura *Wprowadzenia* jest przejrzysta i logiczna. Doktorantka określa kolejno cel badań, charakteryzuje teoretyczne podstawy badań własnych, opisuje kolejne kroki realizacji rozprawy doktorskiej.

Pierwszy, otwierający cykl doktorski, artykuł:

Starosta, J., Izydorczyk, B. (2020). Understanding the phenomenon of binge watching—A systematic review. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 17, 4469. doi: 10.3390/ijerph17124469 [wkład Autorki: 70%]

stanowi przegląd dotychczasowych badań nad zjawiskiem kompulsywnego oglądania seriali. Warto zaznaczyć, iż był to **dopiero drugi artykuł w literaturze światowej będący systematycznym przeglądem badań nad kompulsywnym oglądaniem seriali**. Celem systematycznego przeglądu było podsumowanie dotychczasowej wiedzy na temat kompulsywnego oglądania seriali, ze szczególnym uwzględnieniem psychologicznych uwarunkowań zjawiska oraz potencjalnego ryzyka wystąpienia psychopatologii na skutek ekstensywnego zaangażowania w oglądanie seriali.

Zastosowano uznaną, powszechnie stosowaną deklarację PRISMA oraz dokonano przeglądu następujących elektronicznych baz: Web of Science, Scopus, PsychArticles, PsychInfo i Gogle Scholar, gdzie słowami kluczowymi był „binge-watching” i „binge-viewing”. Zidentyfikowano 2372 pozycji, z których usunięto 2343 pozycji w związku z niespełnieniem przyjętych kryteriów włączenia oraz duplikowaniem się pozycji. Włączone artykuły zostały opublikowane między 2013 a 2020 rokiem. Dotyczyły kompulsywnego oglądania seriali i jego psychologicznych uwarunkowań, zostały opublikowane w języku angielskim oraz były empirycznymi badaniami o charakterze ilościowym. Do przeglądu ostatecznie włączono 29 artykułów, a udział w badaniach włączonych do systematycznego przeglądu wzięło łącznie 32 464 uczestników (większość w wieku 19-29, stanu wolnego, bez dzieci). Wyniki systematycznego przeglądu badawczego pokazały nieścisłości związane z definiowaniem kompulsywnego

oglądania seriali przez naukowców. Różnice w definicjach wiązały się z ilością obejrzanych odcinków, długością obejrzanych odcinków, jak i treścią kompulsywnego oglądania seriali.

Rezultatem analiz było nie tylko zidentyfikowanie aktualnego stanu wiedzy, ale przede wszystkim propozycja autorska kompulsywnego oglądania seriali, gdzie kompulsywne oglądanie seriali zostało przez mgr Jolanę Starostę zdefiniowane na podstawie kryteriów uzależnienia od gier według ICD-11 (WHO, 2018), uzależnienia od gier internetowych zgodnie z sekcją III DSM-5 (APA, 2013) oraz sześcioczynnikowego modelu uzależnień behawioralnych według Griffithsa (2005).

W związku z powyższym problematyczne oglądanie seriali (bo przecież może być też relaksujące, dostarczające rozrywki, ale wówczas, jak pokazuje Autorka, nie ma cech uzależnienia) wiąże się z daniem Badaczki zaabsorbowaniem poznawczo-emocjonalnym danym zachowaniem, utratą kontroli nad zachowaniem i zaniedbywaniem obowiązków na skutek trudności z kontrolowaniem ilości czasu przeznaczanego na oglądanie seriali, wykorzystywania oglądania seriali w celu modyfikacji nastroju oraz występowaniem symptomu odstawiennego, kontynuowaniem zachowania pomimo negatywnych konsekwencji społecznych oraz zdrowotnych. **Zdefiniowanie przez Badaczkę kompulsywnego oglądania seriali jest pierwszym ważnym rezultatem Jej rozprawy doktorskiej.**

Kolejnym problemem, podjętym w cyklu artykułów składających się na dysertację i przedstawionym w empirycznym artykule:

Starosta, J., Izydorczyk, B., Wontorczyk, A. (2021). Anxiety-Depressive Syndrome and Binge-Watching Among Young Adults. *Front. Psychology* 12, 689944. doi: 10.3389/fpsyg.2021.689944 [wkład Doktorantki 60%]

była ocena zależności między syndromem lękowo-depresyjnym, specyficznymi typami motywacji do oglądania seriali a symptomami problematycznego oglądania seriali. Badaniami objęto dużą grupę 645 osób (w tym 537 kobiet, 98 mężczyzn i 3 osoby transpłciowe).

Badanie zostało zaprojektowane w nawiązaniu do ścieżkowego modelu uzależnień, modelu I-PACE oraz teorii użycia i gratyfikacji (Blaszczynski, Nower, 2002; Brand et al.

2019). W artykule, jak pisze Badaczka, skupiono się na personalnych czynnikach warunkujących wystąpienie uzależnienia. Założono, że u podstaw uzależnienia behawioralnego leżą takie czynniki personalne jak predyspozycje genetyczne, temperament, cechy osobowościowe czy psychopatologia jednostki oraz specyficzne motywacje, potrzeby i wartości. Te personalne uwarunkowania pozostają we wzajemnej relacji i wpływają na percepcję kompulsywnego oglądania seriali oraz na emocjonalną odpowiedź na skutek zetknięcia się z bodźcem wywołującym chęć uzyskania gratyfikacji poprzez zaangażowanie się w kompulsywne oglądanie seriali.

Zaplanowane badania przedstawione w tym artykule nie budzą wątpliwości metodologicznych. Przynoszą też ważne wyniki, wskazujące, iż syndrom lękowo-depresyjny jest istotnym, bezpośrednim predyktorem wystąpienia symptomów problematycznego oglądania seriali (*Im wyższe natężenie lęku oraz depresji tym większe będzie również natężenie symptomów problematycznego oglądania seriali*), co zgodne jest z wnioskami z badań odnoszącymi się do problematycznego użycia nowych technologii. Doktorantka, podobnie jak inni badacze, podkreśla, iż w przypadku uzależnień występowanie depresji oraz lęku może być zarówno przyczyną wnikania się w uzależnienie, jak i skutkiem mechanizmu uzależniającego i wiążącym się z nim negatywnych konsekwencji społecznych oraz zdrowotnych.

Celem ostatniego artykułu i z cyklu składającego się na doktorat

Starosta, J., Izydorzyc, B., Sitnik-Warchulska, K., Lizińczyk, S. (2021). Impulsivity and Difficulties in Emotional Regulation as Predictors of Binge-Watching Behaviours. *Front. Psychiatry* 12, 743870. doi: 10.3389/fpsyt.2021.743870 [udział Doktorantki 60%]

było sprawdzenie istotności predykcyjnych impulsywności, trudności w regulacji emocjonalnej i motywacji do oglądania seriali w wyjaśnianiu problematycznego oglądania seriali.

Koncepcja zaplanowanych badań nie budzi zastrzeżeń formalnych, analizom poddano tą samą co w badaniu 1. (art. 2) liczbę Osób.

Badania przyniosły ważne ustalenia odnośnie identyfikacji czynników warunkujących problematyczne oglądanie seriali m.in. trudności w kontroli impulsów, brak

premedytacji czy motywacja ucieczkowa. Są to **wyniki mające duże znaczenie zarówno z teoretycznego jak i praktycznego punktu widzenia.**

Dyskusja prowadzona przez Doktorantkę zarówno w artykułach jak i Autoreferacie wskazuje **na dużą wiedzę badaczki, jej wnikliwość psychologiczną oraz umiejętność krytycznej analizy problemu.** Jednocześnie uwidacznia się duża umiejętność analizy i syntezy (ta ostatnia wymagana jest przez rygor słów wymagana przez czasopismo).

Wszystkie trzy publikacje składające się na dysertację pokazują sam problem badawczy zarówno z perspektywy teoretycznej, jak i z perspektywy aktualnego stanu wiedzy, by poprzez istniejące słabości dotychczasowych ustaleń badaczy można było stworzyć nowoczesny projekt badawczy.

Należy podkreślić, że czasopisma, w których Doktorantka i współautorzy zamieścili swe prace stosują rygorystyczne procedury recenzowania tekstów i stawiają wysokie wymagania metodologiczne, merytoryczne i formalne, a także wysokie wymagania dotyczące języka angielskiego. Biorąc zatem pod uwagę jakość czasopism, w których zostały opublikowane artykuły składające się na recenzowaną rozprawę doktorską oraz sposób recenzowania tekstów w ww. czasopismach należy uznać, że stanowią one zbiór bardzo dobrych publikacji naukowych. Potwierdza to także w pełni moja recenzja.

Dysertacja Pani mgr Jolanty Starosty wychodzi naprzeciw trudnym wyzwaniom związanym z kompulsywnym oglądaniem seriali. A ponieważ w takim ujęciu podejmowano nieliczne badania **jest pracą oryginalną, podejmującą istotną i nader aktualną problematykę, także z perspektywy dużego znaczenia społecznego.**

Oceniając całościowo rozprawę doktorską pragnę podkreślić przede wszystkim jej mocne strony (gdyż tych słabych brak), czyli:

1. uwzględnienie zagadnienia, jakim jest poszukiwanie afektywno-poznawczych predyktorów kompulsywnego oglądania seriali,
2. wagę podjętych problemów;
3. zdefiniowanie kompulsywnego oglądania seriali;

4. brak zastrzeżeń natury metodologicznej co do przeprowadzonych badań, które zostały zaplanowane, zrealizowane i zanalizowane bardzo starannie (na dużej grupie badanej);
5. wnikliwe, a jednocześnie syntetyczne i analityczne ujęcie zagadnienia, przejrzysty, komunikatywny język;
6. czytelnie przedstawione wyniki badań;
7. dotarcie do dużej, starannie wyselekcjonowanej liczby piśmiennictwa (powoływanie się na bogate pod względem liczebności źródła, zarówno na polskie jak i zagraniczne publikacje, w tym klasyczne, jak i najnowsze);
8. innowacyjny charakter badań;
9. pokazanie bardzo wartościowych rezultatów, m.in. istnienia bezpośredniej zależności między syndromem lękowo-depresyjnym a wszystkimi symptomami problematycznego kompulsywnego oglądania seriali, tj. zaabsorbowaniem, reakcjami emocjonalnymi, kłamstwem, utratą kontroli i zaniedbaniem obowiązków, negatywnymi konsekwencjami społecznymi i zdrowotnymi, a także istotnej relacji między syndromem lękowo-depresyjnym a przejawianą motywacją do oglądania seriali, co przede wszystkim dotyczyło motywacji uciezkowej i motywacji do radzenia sobie z samotnością; trudność w kontrolowaniu impulsów, brak premedytacji, motywacja uciezkowa, informacyjna, motywacja do radzenia sobie z samotnością, motywacja do spędzania wolnego czasu i motywacja rozrywkowa są istotnymi predyktorami problematycznych zachowań związanych z kompulsywnym oglądaniem seriali.
Wyniki te potwierdzają i wzmacniają stanowisko, że oglądanie seriali, szczególnie o charakterze kompulsywnym wpisywać się może do uzależnień behawioralnych, na podobieństwo do uzależnień do nowych technologii, a tym samym wymagają zarówno szczegółowej diagnostyki, jak i oddziaływań psychologicznych i terapeutycznych.
10. Możliwość przełożenia wyników na aplikacyjność.

Wyniki zaprezentowane w dysertacji znacznie poszerzają wiedzę na temat problematyki psychologicznych poszukiwania afektywno-poznawczych predyktorów kompulsywnego oglądania seriali.

Uzyskane przez Doktorantkę wyniki, poddane badawczej analizie, w pełni wypełniają oczekiwania recenzenta odnośnie do kwalifikacji poznawczej i poziomu rozprawy naukowej, w tym wypadku doktorskiej, pozwalając na jej wysoką ocenę.

Całość rozprawy, w tym dyskusja wyników, potwierdzają, że Doktorantka posiada dużą wiedzę, pozwalającą na bardzo szczegółową analizę uzyskanych wyników, dowodzi krytycznego sposobu myślenia Autorki.

Stwierdzam, że publikacje przedstawione do recenzji jako trzon rozprawy doktorskiej stanowią **spójne tematycznie dzieło i istotnie uzupełniają lukę w dotychczasowej literaturze przedmiotu. Jest pracą oryginalną, w której Doktorantka rozwiązuje postawiony problem w sposób, który potwierdza jej umiejętności do prowadzenia pracy naukowej. A jej przygotowanie oceniam wysoko.**

Biorąc powyższe pod uwagę, stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji dysertacja Pani mgr Jolanty Starosty *Cognitive and affective predictors of binge-watching among young adults* w pełni spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, zgodnie z Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm., art. 187.)

W związku z powyższym wnoszę do Rady Dyscypliny Psychologia Uniwersytetu Jagiellońskiego o dopuszczenie mgr Jolanty Starosty do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

Ponadto ze względu na przedstawione w recenzji walory pracy, jej duży wkład do teorii i praktyki psychologicznej, w szczególności do problematyki uzależnień behawioralnych wnoszę o wyróżnienia tej dysertacji.

Anna Bieda